

I

Het is een maandag en ze staat op zoals op alle andere dagen. Roerend in het kommetje yoghurt in de keuken gelooft ze dat alles binnen afzienbare tijd anders zal zijn, al kan het haast niet, tot ze vanochtend uit bed stapte geloofde ze niet in verandering. Te denken dat we invloed kunnen uitoefenen op de loop der dingen – dat wat niet naar onze zin is, dat alles wat pijn doet, of oncomfortabel is, kan worden verbeterd – is een wijdverspreide leugen die we onszelf en onze kinderen voorhouden. Alleen dommeriken (en dat zijn er nogal wat) klampen zich daaraan vast. Voor die mensen is alleen het streven naar verandering al voldoende om zich een leven lang mee te vermaken – oneindige hoeveelheden geld en tijd te besteden aan goedbedoelde maar volstrekt onzinnige initiatieven die pretenderen de wereld te verbeteren. Goede doelen. Zelfontwikkelingscursussen. Politieke partijen. Jong, oud, we zijn allemaal overtuigd van onze levenskracht, onze echtheid, alsof het vlees aan onze botten daartoe het bewijs is. Ik! Kijk mij eens staan. We zijn ervan overtuigd dat we meer zijn dan marionetten, we kijken om-

hoog en fantaseren dat onze even unieke planeet niet alleen door onze lichamen wordt bevolkt, maar ook vertegenwoordigd: wij zijn het middelpunt in die oneindige, onbewoonde, onontwikkelde duisternis van het universum.

Ze is zesendertig, haar mond vol yoghurt en nu al moe. Ze beweegt haar tong van links naar rechts, wacht tot de yoghurt warm is geworden en slikt hem dan door. Bij haar zijn de schellen wel van de ogen gevallen, zesendertig jaar geleden uit het eeuwige duister weggerukt om een split second in een of ander lichaam op te lichten, even maar, als een vuurvliegje, een knipperend peertje. Het is een grap waar ze maar moeilijk om kan lachen, al weet ze dat ze niet anders kan, haar bestaan op geen enkele andere wijze zou kunnen zien, het is een tussenkomst, een kleine pauze van de dode eeuwigheid waar je maar beter om kunt lachen. Ook zij geloofde vroeger dat ze het stroompje waarin ze dreef zélf op gang bracht, dat het ergens toe zou leiden, zoals een rivier een duidelijke bestemming heeft – met reden stroomt smeltwater uit de hoge bergen naar zee. Ze was nog jong. Misschien heeft ze zelfs geloofd dat iets of iemand de stroming uit haar naam bestuurde, of kon beïnvloeden, dat er een hogere bedoeling achter zat of zo. Nu is ze zesendertig (zei ze dat niet al?), haar bestaan één lange Groundhog Day. De tijd zal tot ver na haar dood in cirkels gaan, tijdslussen die zich oeverloos herhalen zoals wanneer N. kiezels in het water gooit en ze samen naar de opeenvolging van kringen in het water kijken – voortdurend, onverschillige geboortes van bacteriën, schimmels, planten, protisten, dieren. Bestaan dat bij toeval ontstaat, tot ook de

allerlaatste beweging wegebt en het buiten haar zicht, heel ergens anders weer begint. Na de onvermijdelijke realisatie in feite tot het niets te behoren ontmoette ze J. en daarmee ontstond de interesse voor het denken, waar natuurlijk ook veel over te doen en te zeggen is. J. en zij zullen de laatsten zijn die beweren dat hun impact groter is dan die van een ander niet-denkend organisme. En de discussie of vrijheid van denken überhaupt mogelijk is vermijden ze, daar branden ze hun vingers niet aan, maar in de zintuigelijke waarneming voorafgaand aan hun denken vinden zij samen een bepaalde waarheid. Het causale verband dat lijkt te bestaan heeft iets magisch en tegelijkertijd volstrekt logisch, ze hoeven alleen maar te kijken, te voelen en het denken volgt vanzelf.

Het is nog vroeg en donker buiten. De gordijnen voor de deur naar het terras zijn dicht, het is de eerste keer sinds ze hier woont, toch al zo'n jaar of zes, dat ze de gordijnen 's ochtends niet opzijschuift. Het is een vroege ochtend in het voorjaar. Nevel hangt vlak boven de Leeghwaterplas, dat weet ze zonder het te hoeven zien, nadampende regen, water en lucht dezelfde brakgrijze kleur. Soms is de mist zo dicht dat het Hannie Schaftpark aan de overkant onzichtbaar is, maar niet vandaag. Na een uur of tien zal het optrekken, zo gaat dat altijd. Vannacht regende het pijpenstelen, ze was er wakker van geworden, een hoosbui die als hagel klonk. Ze had zich voorgesteld hoe de regen terug omhoog de hemel in ging, opspattende torentjes vanaf het wateroppervlak, en was uit bed gekomen om vanuit het kiepraam op zolder een blik op het water te werpen – het was

precies zoals ze zich had voorgesteld. Ze kent de Leeghwaterplas op haar duimpje, bij kraakhelder winterweer kan ze hardlopers in het Hannie Schaftpark aan de overkant zien rennen en 's zomers, als de eerste uren van de dag verstreken zijn en de zon op het water brandt ruikt het er naar algen, een typische brakwaterlucht die haar doet denken aan vroeger. Ze eet haar yoghurt en doet een poging de aanwezigheid in de keuken weg te denken – want dat is het, een verontrustende, niet nader te beschrijven maar ontegenzeggelijke bedrijvigheid aan de andere kant van het gordijn. Nu ze in de keuken staat en haar yoghurt eet kan ze er niet meer omheen – een brommend geluid van buiten als een voorbijkomend vliegtuig, om daarna een eind verderop, onzichtbaar, in een loepzuivere vlucht te crashen. Ongezien maar te dichtbij om te negeren. Ze zet een stap richting de voorkamer, geen geluid dat ze hier normaal gesproken niet kan thuisbrengen, ware het niet dat die brom, dat gonzen van buiten haar belet de normale dingen in huis te horen, zoals de net aangeschafte warmtepomp in de bijkeuken, waarvan ze volgens J. beweren dat het productieproces meer milieuschade met zich meebrengt dan aanvankelijk gedacht, het getik van de druipende Dalí-klok halverwege de vensterbank, haar voetstappen, het verschuiven van een stoel. De aannemer bij de buurman is nog niet begonnen vanochtend. Op zichzelf geen wonderlijke constatering, denkt ze, maar juist die metaforische ingehouden adem alarmeert haar, die brom. Beter zou het zijn de gordijnen door luiken te laten vervangen. Ze overweegt N. wakker te maken, samen zijn is altijd beter, denkt ze: een moeder kan

maar het best met haar kind zijn. Maar N. is nog jong, het zou niet eerlijk zijn hem lastig te vallen met het gealarmeerde gevoel waarmee ze is opgestaan.

Aan tafel overdenkt ze haar leven, en hun gezamenlijk leven. Een hinderlijke verslaving, het voortdurend herkauwen suggereert dat ze denkt buitensporige dingen te hebben meegemaakt, dingen die de moeite waard zijn te blijven opdissen. Maar niets is minder waar – het nagaan van gebeurtenissen, gesprekken, plaatsen en jaartallen geeft haar iets te doen, zo banaal is het. Een gunstig bijeffect ervan is dat het de hiaten in haar geheugen dicht. Enigszins. Voldoende om een bepaald gevoel van synchronisatie te ervaren, de geruststelling dat ze met zichzelf samenhangt, met zichzelf verband houdt – een vroegere ik en de vrouw die ze geworden is zijn dezelfde, met als enig verschil dat er een periode vóór J. was en een periode daarna (zoals andere vrouwen het krijgen van een kind als absolute ommekeer ervaren). Alles wat volgde op die ontmoeting voelt onvermijdelijk en onweerlegbaar. Een precieze blik op haar voorbij leven, haar zesendertig jaar durende leven. Al had het ook anders kunnen gaan. Natuurlijk, alles is inwisselbaar, maar zolang ze voorgaande gebeurtenissen, personen, plaatsen en ervaringen punt voor punt blijft volgen bestaat er samenhang. Alsof het een niet zonder het ander kon bestaan, een leven als een exponentieel groeiende lijn in een grafiek, met die van J. vlak naast haar. Zo is ze met zichzelf in de weer, troost ze zichzelf. Soms weet ze zelfs niet of ze aan zijn leven denkt of het hare. Ze strijkt over het gladde tafelblad, geen nerf onder haar vingers te voelen. Die brom,

denkt ze, dat gonzen. Ze zou dat vliegtuig naar beneden willen schieten maar bij nader inzien is de vergelijking te licht, een vliegtuig vliegt weg, het is te omzeilen. Er schuift een massief gewicht van het plafond naar beneden, zo lijkt het, en in het kleine zwarte stukje zwart dat halverwege de keuken en de voorkamer overblijft, tussen voor- en achterin, zit zij.

Er staat ons iets groots te wachten, denkt ze, iets gigantisch. Natuurlijk was het er al lang, maar het heeft op dit moment gewacht, of juist het omgekeerde, misschien had het geen speciaal moment nodig, geen speciale reden, valt het ons volstrekt willekeurig ten deel, zoals alles hier. Vanaf haar plek aan tafel is er niets gekks te zien, behalve een stukje van de schotelvormige tuin door het zijraam. Aan de rand een flinke berg takken, afgeknipte dode takken van de wintertijd, precies zoals ze het gistermiddag achterliet. Ze schraapt de lepel langs de rand van het bakje yoghurt, neemt de laatste hap. Er staat nauwelijks wind, bewegingsloze pruimenboom in bleek voorjaarslicht. Ze vraagt zich af of het mag, of het eten van yoghurt nog te rechtvaardigen is tegenwoordig, met de koeien en de overproductie van melk en zo.

Afgezien van het verontrustende gebrek aan schaamte (ze schaamt zich hoogstens voor het uitblijven van schaamte) beleeft ze in haar dromen heel wat avonturen. Plassen in een gracht, klaarkomen in een trappenhuis, fietsend met de meiden door een stad – het lijkt allemaal verdacht veel op de wereld die ze kent, maar al jaren niet meer de hare is. Ze

beleeft haar dromen met een lichtzinnige gewetenloosheid, waarvan ze óók had gedacht er voorgoed afscheid van te hebben genomen. Zoals gezegd was het leven na haar studententijd in korte tijd serieus geworden, ze ontmoette J., samen kochten ze dit huis. Met iedere daaropvolgende dag groeide de discrepantie tussen een wakend zelf, dat ze samen met J. vormgaf, en een slapend zelf. Overdag werd ze gestaag ouder. Groeiden de verantwoordelijkheden, niet altijd bewust maar onverbiddelijk. Alles van waarde zoals spaargeld, toekomstplannen, belastingaangiften, een kind, groeide. 's Nachts had ze niets, geen leeftijd of opvattingen, ze dwaalde door een voorbije werkelijkheid en was vrij, los, arm, gedreven door het geloof niets anders nodig te hebben, een bescheiden centrum te kunnen zijn van dat wat er om haar heen gebeurde.

Iedere nacht terugkeren naar iets wat lang en breed voorbij is laat zijn sporen na. Het geeft te denken wat we eigenlijk nog onder de werkelijkheid verstaan. Laatst zat ze aan de toeg van café Papeneiland. Hoeveel avonden is ze hier in werkelijkheid geweest? Een nacht zoals deze met de meiden, vroeger, met D., maar anders, want in deze droom was de kroeg leeg. Ze schoof een glas Jameson over de toeg en volgde het geluid, vroeg zich af of er nog mocht worden gerookt, in welke tijdsirkel deze nacht bestond. Na een stilte die minutenlang duurde, ontwaarde ze een schaduw aan de andere kant van het café. Daar zat een man. Wiebelend stond ze op (ze wachtte niet af, ze was het bescheiden centrum), trok haar glas whisky theatraal over de eikenhouten, gebutste bar terwijl ze naar hem toe liep, zijwaarts, vier, vijf,

zes stappen. Ze kende ieder geluid, iedere hoek, ieder tafeltje van dit café waaraan ze gezeten had met telkens net een ander zicht op de gracht. Ze zei hallo, haar stem klonk anders dan in werkelijkheid, helder als van glas. Pas toen ze de man in het gezicht keek zag ze zijn karakteristieke, iets opgezette gezicht, het iets te hoge voorhoofd, het haar naar een kant gekamd. Het was voormalig minister-president Mark Rutte en hij dronk trappistenbier. Ze vroeg of hij wist of ze in Papeneiland nog mochten roken. Hij hief zijn handen de lucht in, zo van: roken of niet roken, het antwoord op die vraag kan me gestolen worden. Gedeelde weltschmerz is een van de dingen waar zowel in dromen als in de werkelijkheid een enorme aantrekkingskracht van uitgaat. Dit moment trof haar dan ook als een bliksemslag, de vreemde, verlaten ruimte delend met een man die het nut van de regels van dit café niet meer leek in te zien (als ze al hadden bestaan). Ze werd er niet bang van, niet zwaar, het trok alleen maar gestaag door haar heen en passeerde. De whisky walste in haar glas, de ruimte tussen haar en die ander niet meer dan een, twee meter. Mark Rutte, een politiek leider die het eeuwige leven leek te hebben gehad en nu in korte tijd toch tot het verleden was gaan behoren. (In deze droom lag de tijd kennelijk niet ver van de werkelijkheid af, ze bestonden tenminste in dezelfde eeuw.) Op dat moment werden ze het groepje nieuwe bestuurders gewaar die zich al die tijd in de duisternis van de kroeg had opgehouden, stomdronken, met plakkerige, vuile gezichten hingen ze over elkaars schouders, en zij vroeg zich af waarom ze zomaar geloofd had hier alléén met Mark Rutte te zijn, dat ca-

fé Papeneiland verder leeg zou zijn. Ze wilde zich niet om- draaien, haar ogen de kost geven zoals hij deed, de ruimte observeren. Ze schroefde haar blik vast op Ruttes bekende, vertrouwenwekkende gelaat, haar genuilkorfde gezicht één kant op. In gedachten paradeerde de lange stoet mannen voor haar langs die in de loop van de lange, bloedige geschiedenis voor haar veiligheid hadden gezorgd, die een rijk en leefbaar land hadden willen achterlaten, van Jan Pieterszoon Coen tot Mark Rutte. Leiders die ons door verschillende oorlogen, crisissen en industriële revoluties hadden geloodst, een verzorgingsstaat hadden opgebouwd, mannen die ons hadden verzorgd, met een democratisch en economisch stelsel, de pensioenwet, AOW – mannen die achteraf allemaal gecancelld zouden moeten worden maar waar ze stiekem bloedgeil van werd zoals alle vrouwen, wat ze ook beweerden. Ze nam een hijs van haar sigaret en blies de rook zo'n beetje zijn kant op. Rutte stak zijn duimen op. Onze voormalig minister-president met zijn opgestoken duimen is een bekend en karakteristiek beeld. Het wil zeggen: alles onder controle, en we kunnen erom lachen. Lang geleden had hij precies hetzelfde gedaan na de zoveelste aardbeving in Groningen. Ze ziet hem nog aan de rand van het getroffen gebied staan, talloze keren voor de camera verschijnend, de Tweede Kamer uit lopend: *er gaat ook zoveel goed*. En ze weet dat het vaker gebeurde, dat hij glimlachte terwijl de wereld leek af te branden, keer op keer, maar met de kennis van nu, nu de aanwezigheid van zijn infantiele opvolgers in korte tijd tot de realiteit was gaan behoren (stond dat stelletje achterin nou tegen de muur te

pissen?) wilde ze h em. Rutte was zo slecht nog niet. Ze bestelde een nieuw glas whisky bij een barman die als een marionet tevoorschijn kwam, en het groepje achterin gelaten gadesloeg. (Ja, ze stonden daar gewoon in het rond te pissen.) Eindelijk wendde Rutte zijn blik af. Hij begon een anekdote over een mislukte blind date met een vrouw die op Gerdi Verbeet leek. Hij begon steeds geanimeerder te praten. Over zijn nieuwe functie als secretaris-generaal van de NAVO, de doelen die hij zichzelf bij zijn aantreden had gesteld. Ze werd volledig in beslag genomen door de vorm van zijn mond. Ze stak een nieuwe sigaret op. Het was zo makkelijk om naar hem te blijven kijken, hem te geloven – niets zo opwindend als oprechte geestdrift. Met ieder woord over de NAVO, ieder voornemen, iedere geopolitieke beschouwing leek het naar pis ruikende café Papeneiland meer tot het verleden te behoren, en daarmee zichzelf – klein en onbelangrijk tot er niets van over was. Dit was een plek die goddank snel vergeten zou zijn, waar een handjevol infantiele gasten op het laatste moment hun laatste plasjes hadden gedaan. Ze boog haar hoofd. Toen wenkte Rutte haar dichterbij te komen. Het stinkt hier, zei hij, vindt u niet? Ik laat u de stad zien. Ik? dacht ze. U wilt dat ik, met u – met de *secretaris-generaal van de NAVO*... En voordat ze het wist schoot ze in de lach en het ging zoals iedereen wel eens heeft meegemaakt, ze kregen samen de slappe lach. Ik heb echt mijn best voor u gedaan, weet u, zei hij terwijl hij opstond. Zijn lach stierf weg. Ze herhaalde: Dat weet ik, meneer Rutte, maar wilt u dat ik –? Hij stak een hand naar haar uit. Ze wist bij God niet meer waarom ze hadden gela-

chen, dit was serieus (ook in de droom), het was een serieuze aangelegenheid om te besluiten naar buiten te gaan, wakker te worden. Mark, verzuchtte ze, en ze kroop het laatste stukje over de bar naar hem toe alsof ze door de modder waadde op zoek naar zijn uitgestoken hand.

Het was een droom waar je bij had moeten zijn.

In het schijnsel van de tafellamp bekijkt ze haar handen als die van een vreemde. Ze was beschaamd wakker geworden, terugverlangend naar de droom waarin ze had terugverlangd. Het is gênant dat ze het verleden met zoveel lust opzoekt, alsof ze gedane zaken nog kan keren. O ja toen, plezier maken, bier drinken, een vliegvakantie, biefstuk stroganoff, van niets weten.

Ook al zijn de gordijnen nog dicht, deze dag is echt begonnen. De schemer is opgelost, buiten is het licht en opgeklaard. Ze haalt adem en geeft N. een kus die met een boterham met appelstroop op schoot voor de televisie zit en *Pokémon* kijkt. Ze zet vijf stappen naar de keuken, naar de grote schuifdeuren naar het terras. Zonder de gordijnen te openen denkt ze: de Leeghwaterplas is een gewone plas, daar zal niks gebeuren, maar het is tevergeefs. Hoe het vanaf vandaag ook zal gaan, denkt ze, het heeft álle reden. Wij zijn de reden, maar ze zegt ook tegen zichzelf: we zijn niet de enige reden. Zoals wij zijn er velen, wij zijn in ieder opzicht doorsnee en zelfs als je ons zou specificeren, dan nog zijn er duizenden – een Nederlands echtpaar, doorsnee jaren 80-90-opvoeding, behoorlijk opleidingsniveau, een niet buitensporig inkomsten- en uitgavenpatroon, geen bij-

zonderheden, toegewijde echtgenoten, leuke ouders, goede banen, betrekkelijk makkelijk in de omgang, met een zekere mate van verstand. Ze schuift haar blote voeten over de verwarmde plavuizen, haar tenen over de voegnaden. Sterk en solide, gevoel van stevigheid en houvast, alles op zijn eigen plek, haar voeten op de grond, een sterk lichaam daarboven, water en groeisel rond het hele huis. Kleine villa's die op een unieke manier gebouwd waren, met de gedachte dat in plaats van een stukje natuur in een woonwijk te brengen, woningen ook in de natuur gebracht konden worden. De paar huizen aan het eind van de kade keken uit over de Leegwaterplas, zoals de hare, schotelvormige, diepe tuinen en ramen rondom. Haast in ieder vertrek kan ze over het water kijken. De tuin is een plezierige plek, denkt ze, die scheidt het huis van de kade, maakt de voorkamer groen en licht, licht dat iedere dag in verschillende kleuren door de kamers trekt. In de voorkamer heeft ze uitzicht op het groen en de moestuin, de blauwebessenstruik, de peulen en wortelen, de pruimenboom midden op het kleine gazon, een boom waar ieder jaar meer pruimen aan groeien. We zouden de eettafel in de voorkamer moeten zetten, denkt ze, we zouden de buurjongens van verderop kunnen vragen te plukken. Ze werpt een blik op de terrasdeur met het gordijn ervoor, probeert zichzelf gerust te stellen, maar schijnt er eenmaal licht in het donker (het kleinste peertje is genoeg), dan is niets meer weg te stoppen. Ze verschuift haar voeten. Bij de buurman is nog steeds geen slijptol, sloophamer of freesmachine te horen, maar toch hoort ze dat duidelijke, eentonige gonzen. Zie je wel, denkt ze. Zo

dichtbij, als een binnenboordmotor of ventilatoren. Een monotone, hypnotiserende grondtoon die pas werkelijk zou opvallen als hij plotseling wegvalt. Alarmerend ja, en op de een of andere manier wekt het ook irritatie. Normaal gesproken loopt de buurman iedere morgen met veel kabaal zijn huis uit, iedereen zal weten dat hij zijn huis energieneutraal maakt. Waarom niet vanochtend, denkt ze. Waarom niet vandaag? Ze voelt dat ze het had kunnen zien aankomen, alsof er een oude kennis voor haar deur staat wiens naam haar maar niet te binnen schiet. Ze staat nu zo dicht bij de terrasdeur dat haar voorhoofd het gordijn raakt. Ze durft niet te bewegen, bang iets voorgoed te veranderen. Dan pas bemerkt ze het vage schijnsel dat door het gordijn komt (hoelang sta ik hier al? Had ik mijn schaalje yoghurt nou leeggegeten of niet?), en ze denkt: ik moet omdraaien, wat ik niet zie, zie ik niet. Adem in. Denk aan mijn zoon van wie ik weet dat hij in de woonkamer televisiekijkt. Ze hoort hem kuchen, zijn boterham opeten, de stem van Ash Ketchum uit Pallet Town. Het is tevergeefs, er is maar één kijkrichting en dat is naar voren, zo zijn we nou eenmaal gemaakt. En in dezelfde beweging schuift ze het gordijn met een ruk opzij en opent de terrasdeur. Buiten, handen tot vuisten gebald, heeft ze geen zicht op het gebruikelijke uitzicht – een uitgestrekte plas water, de Leeghwaterplas met het Hannie Schaftpark aan de overkant. Traag trekt er een gevoel van ongeloof op, beginnend in haar bekken omhoog tot haar kruin. Haar blik gaat over de kade, waar een twee verdiepingen hoog riviercruiseschip aan een drijvende steiger ligt. Tientallen asielzoekers lopen voet voor voet de loopplank op.